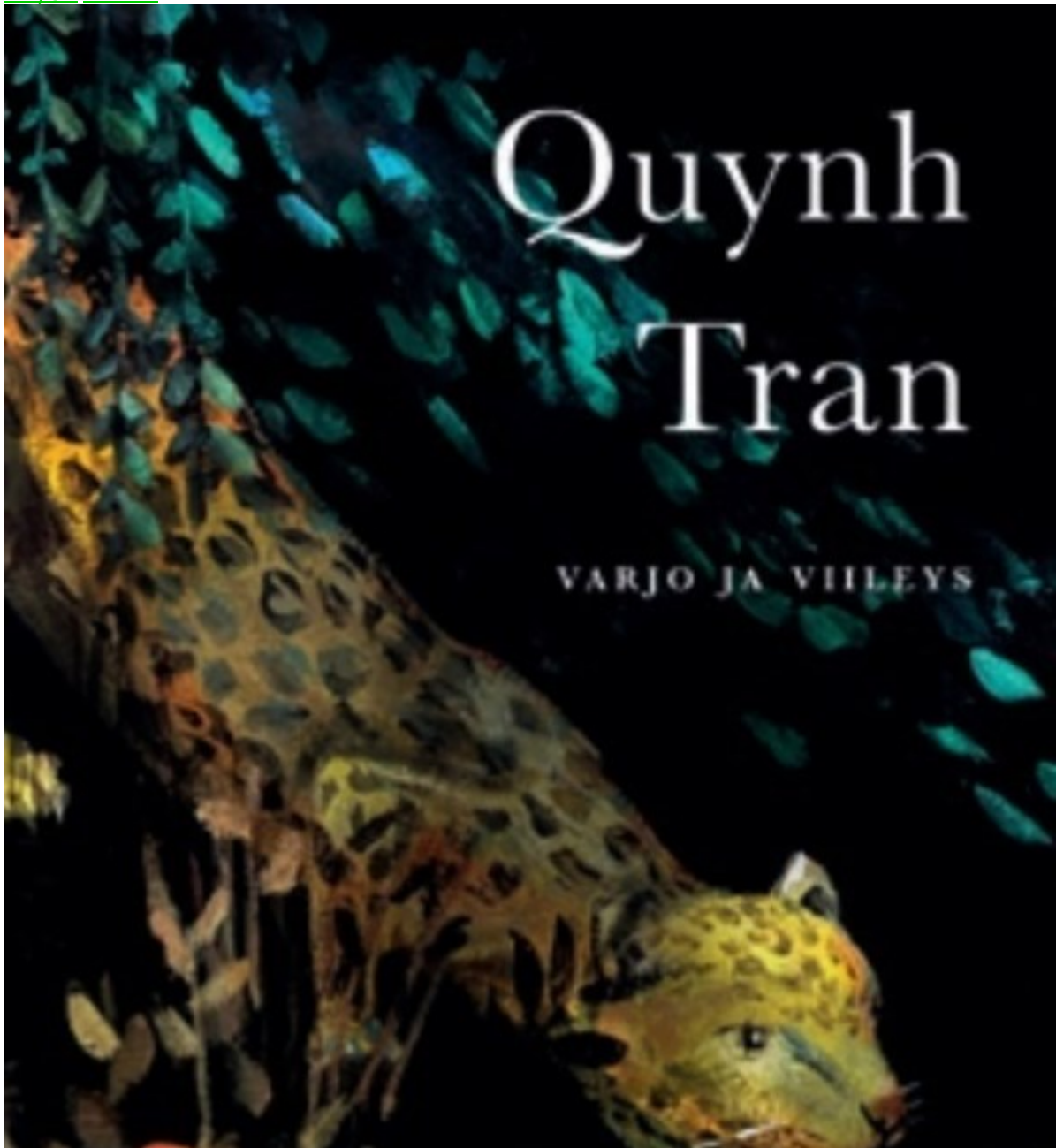

Quynh Tran: Varjo ja viileys

[PM/31 ADMIN](#)

Mustikoita ja leopardi – RIITTA VAISMAA (16.1.2022)

Suomen ensimmäisen vietnamilaistaustaisen, tosin Ruotsissa asuvan, kirjailijan Quynh Tranin esikoisromaani yllättää monin tavoin. *Varjo ja viileys* yllättää lyyrisenä, pelkistettynä ja selittelemättömänä taideteoksena. Ilmaisun niukkuus korostaa näitä piirteitä. Teos ei kerro paljonkaan kirjailijan tai hänen romaaninhenkilöidensä taustasta.

Yllättävyyttä lisää ja ennakko-odotuksia virittää vertailu hiljattain suomennettuihin Vietnamin pakolaisten romaaneihin. Kanadaan emigroituneen Kim Thúyn pienoisromaanit *Ru*, *Vi* ja *Em* kertovat kaikki Vietnamin historiasta sekä sodan ja pakomatkan

vaikutuksesta ihmisten kohtaloihin. USA:ssa asuvan Ocean Vuongin *Lyhyt maallinen loistomme* on raju teos juurettomuudesta, ja sekin ankkuroituu kiinteästi Vietnamin tapahtumiin.

Tranin elämä eroaa Húyn ja Vuongin kohtaloista ainakin siinä, että hän ei ole asunut Vietnamin, hänellä ei ole sieltä omakohtaisia muistoja. Hän on Vietnamin venepakolaisten lapsi. Hänen perheensä tuli Suomeen 1989, samana vuonna, jolloin kirjailija syntyi. Monet venepakolaiset asettuivat Pohjanmaalle. Tran on varttunut Pietarsaassa, jota myös *Varjon ja viileyden* tapahtumapaikka kovasti muistuttaa.

Varjo ja viileys ajoittuu 1990-luvun lopulta 2000-luvun alkuun. Keskiössä ovat äiti Má, isovelji Hieu sekä teoksen kertoja, pikkuveli, jonka nimeä Tran ei kerro. Romaani koostuu lyhyistä tarinoista, jotka valottavat pienen perheen ja myös jonkin verran vietnamilaisyhteisön elämää. tarinat ovat nimeämistä myöten kuin lyhyitä novelleja, tarkkailevan kertojan tallentamia tuokiokuvia, kohtauksia perheen elämästä.

Tranin teoksella ei ole varsinaista juonta, eikä se ajallisesti kovin paljon etene. Elämä on syömistä ja television katsomista. Välillä kävellään ulkona. Pojat asuvat samaa huonetta, ja he käyvät koulua. Alussa Hieu on siirtymässä ylästeelle ja pikkuveli on lopettamassa toista luokkaa. Ikäeroa ei ole paljon, sen verran kuitenkin, että Hieu elää kapinointivaihetta ja kiinnostuu tytöistä.

Varjo ja viileys on pikkuveljen tarkkailua, vähäeleistä ja selittelemätöntä. Se on ulkopuolisen kerrontaa ja myös kokonaisuudessaan ulkopuolisuuden kuvausta. Edes perheen taustaa Tran ei selitä. Pikkuveljen huomiot eivät kerro perheen aiempaa historiaa, ei myöskään sitä, mitä perheen isälle on tapahtunut. Emme saa tietää edes pieniä vihjauksia siitä, onko hän jättänyt perheensä, kaatunut sodassa tai kadonnut pakomatalla. Kerran Má muistelee aikaa Vietnamin, jolloin hänellä oli vaunuissa pieni lapsi, oli lapsen isä, ja hän oli onnellinen. Tämä on ainoa ainoa muisto Vietnamin, sekin vain lyhyt välähdys.

Má on perheen elämän keskus. Toisaalta hän on kuin poikiensa kaveri, toisaalta raivokas ja väkivaltainen kasvattaja. Tämän kokee etenkin Hieu, jota ei koulukäynti kiinnosta ja jonka tyttöystävyytykset johtavat jopa poliisin väliintuloon. Hieu saa tytön pahoinpitelystä nuorisorangaistuksen, johon kuuluu yhdyskuntapalvelua. Mán on mahdoton ymmärtää, että poika joutuu tekemään työtä palkatta. Hieu ohjataan myös psykologin vastaanotolle. Má on raivokkaan kiinnostunut siitä, mitä poika psykologille puhuu. Kun poika vielä psykologin neuvosta kirjoittaa runon, jota ei näytä äidilleen, Má ei tahdo mahtua nahkoihinsa. Hänestä valkolaiset eivät ymmärrä, ettei kaikesta voi puhua.

Má pyrkii kaikin tavoin rikastumaan. Silti hän suhtautuu työntekoon melko huolettomasti. Pesulaan pääsee aina, mutta välillä voi olla poisikin, kun työttömyyskorvauksella elää melko mukavasti.

Lisätuloja Má saa vuokraamalla toisille vietnamilaisille japanilaisia vietnamiksi dubattuja elokuvia. Tämä ei johda pidempiin tienesteihin, koska pian koko vietnamilaisyhteisö on nähnyt videot jo moneen kertaan. Kun vietnamilaisyhteisö kokoontuu, pelataan korttia rahapanoksin. Má sekä voittaa että häviää. Má alkaa harrastaa valokuvausta. Hän saa jopa työprojektin paikallisesta sanomalehdestä. Tämä on Málle hyvin tärkeää, osoitus paikallisyhteisön arvostuksesta. Lopulta kuvia ei tosin koskaan julkaista.

Valokuvilla on *Varjossa ja viileydessä* toinenkin roolinsa ja hienoinen säie perheen menneisyyteen. Kuvien avulla kertoja yrittää hahmottaa omaa ja perheensä menneisyyttä.

Todellista tienestiä voi saada mustikoiden poimimisesta ja marjojen myynnistä. Mustikoiden keräämiseen liittyy Hieun tempausten lisäksi hieman juonellisuutta. Tähän tulee kiehtova ja hieman humoristinen ulkopuolisuuden vivahde, koska tarkkailijapikkuveli ei itse pääse mukaan poimintamatkoille. Hän on Mán mukaan liian pieni useamman päivän rankkaan työntekoon ja autossa asumiseen.

Mustikoita poimitaan maanisesti valtavia määriä. Ahkerin on Tei-Tei-täti, joka huumaantuu mustikoiden runsaudesta ja poimii marjoja nukkumatta neljä päivää. Tei-Tei-tädin poimintaa kuvatessaan Tran osoittaa omaavansa myös humoristin kykyjä. Unen puutteen mielentilassa täti luulee nähneensä metsässä leopardin, minkä siis kertoo poika, joka ei ole ollut paikalla. Kertomuksessa risteää ainakin kaksi mielikuvitusta.

Má myös hullaantuu mustikoista ja etenkin niitä saatavasta tulosta. Hän keksii, että marjojen painoa voi lisätä vedellä. Onneksi toriaika on jo päättymässä, kun Hieu saa kantaakseen syytteen vilpistä.

Mustikkamatkat ja jotkin vierailut muissa vietnamilaisperheissä vievät perheen kotikaupungin ulkopuolelle ja muualle Suomeen. Pisin matka tehdään Tampereelle, mutta ei siellä kaupunkiin tutustuta vaan pelataan yötä myöten korttipeliä. Lapset saavat tehdä, mitä lystäävät.

Jonkin verran juonta *Varjoihin ja viileyteen* tuovat mustikkaretkien lisäksi poikien kasvaminen. Hieun tyttöjuttuja on useampia, ja niihin liittyvä Hieun rötöstely vaikuttaa negatiivisesti koko perheen asemaan kaupungissa. Pikkuveli pärjää hyvin koulussa. Hän ihmettelee itsekin, miten kaikki on niin helppoa. Hän osaa ulkoa kaiken lukemansa. Hän myös joutuu toimimaan äitinsä tulkkina, kun mm. selvitetään Hieun tappeluun liittyviä viranomaispapereita. Hän pärjää jo pian kahdella uudella kielellä.

Quynh Tran asuu nykyään Malmössä, missä hän työskentelee psykologina. Esikoisteos, joka ilmestyi heti sekä ruostsiksi että suomeksi, sai Svenska Ylen kirjallisuuspalkinnon ja on ehdolla Runeberg-palkinnolle. Sen ansiot on noteerattu myös Tranin uusimmassa kotimaassa.

Quynh Tran: *Varjo ja viileys* (Skugga och svalka). Suom. Outi Menna. Teos & Förlag 2021. 257 s.

Riitta Vaismaa on kirjallisuuskriitikko